

KİRA SÖZLEŞMELERİNDEN KAYNAKLANAN TİCARİ DAVALARDA GÖREVLİ MAHKEME

Arş. Gör. Mehmet Arif TUĞ*

Öz

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu md. 4 uyarınca her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin olan hususlardan doğan uyuşmazlıklar, ticari davadır. Türk Ticaret Kanunu md. 5'e göre ise bu tür davalarda görevli mahkeme asliye ticaret mahkemeleridir. Ancak Yargıtay, tarafların ticari işletmelerine ilişkin olan kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davalarda sulh hukuk mahkemelerinin görevli olduğu görüşündedir. Bu çalışmada Yargıtay'ın söz konusu uygulaması eleştiri konusu yapılacaktır. Bu kapsamda öncelikli olarak kira sözleşmelerinde görevli mahkeme ve kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davalar hakkında genel bir bilgi verilecektir. Ardından Yargıtay'ın konuya ilişkin görüşü ve yabancı hukuk sistemlerindeki durum ele alınacaktır. Son olarak neden bu tür davalarda asliye ticaret mahkemelerinin görevli kabul edilmesi gerektiği gerekçeleri ile açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Kira Sözleşmesi • Nispi Ticari Dava • Asliye Ticaret Mahkemesi • Sulh Hukuk Mahkemesi • Görev

* Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye | Res. Asst., Anadolu University Faculty of Law, Department of Commercial Law, Eskişehir, Turkey.

✉ mehmetariftug@anadolu.edu.tr • ORCID 0000-0003-2047-6033

📄 **Atıf Şekli** | Cite As: TUĞ Mehmet Arif, "Kira Sözleşmelerinden Kaynaklanan Ticari Davalarda Görevli Mahkeme", *SÜHFD.*, C. 29, S. 3, 2021, s. 1897-1921.

📄 **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

THE COURT OF JURISDICTION FOR COMMERCIAL CASES ARISING FROM LEASE AGREEMENTS

Abstract

According to the Article 4 of the Turkish Commercial Code (Law Nr. 6102) lawsuits, which are arisen from matters regarding both parties' commercial enterprises, are commercial case. As stated in Article 5 of the Code, court of jurisdiction for such cases is commercial court of first instance. Yet the Court of Cassation is of the opinion that civil courts of peace are court of jurisdiction for commercial cases arising from lease agreements concerning both sides' commercial enterprises. In this study, stated practice of the Court will be criticized. Firstly, it will be given an outline of court of jurisdiction for lease agreements and commercial cases arising from lease agreements. Following that, the view of the Court on the matter and conjuncture in foreign law systems will be addressed. Lastly it will be explained why commercial courts of first instance should be considered court of jurisdiction for this type of cases.

Key Words

Lease Agreement • Relative Commercial Case • Commercial Court of First Instance • Civil Court of Peace • Jurisdiction

GİRİŞ

Medeni yargıda görev konusuna ilişkin temel düzenlemeler 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda [HMK] yer almaktadır. Bunun dışında birçok başka kanunda da (özellikle özel mahkemelerin görev alanlarına ilişkin olarak) görev hususunda düzenlemeler bulunmaktadır. Bu kanunlardan biri de 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'dur [TTK]. TTK md. 4'te hangi hususların ticari dava olduğu belirlendikten sonra md. 5'te ticari davaların (kural olarak) asliye ticaret mahkemelerinde görüleceği hüküm altına alınmıştır.

Genel mahkeme niteliğini haiz asliye hukuk mahkemesi¹ ile asliye ticaret mahkemesi gibi bir özel mahkemenin² görev sahalarının belirlenmesi, asliye hukuk mahkemesinin görevine ilişkin düzenleme olan HMK md. 2/1'de yer alan "... aksine bir düzenleme bulunmadıkça ..." ibaresi sebebiyle nispeten kolaylık arz etmektedir. Buna karşın diğer mahkeme türlerinin görev alanlarının belirgin çizgilerle birbirinden ayrılması her zaman kolay değildir. Belirli niteliklere sahip kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarla ilgili olarak sulh hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemeleri arasında görev hususunda yapılacak belirleme bu tarz bir zorluk arz etmektedir.

Bu çalışmada kira sözleşmesinden doğan ve TTK md. 4 uyarınca ticari dava niteliği taşıyan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin belirlenmesine çalışılacaktır. Öncelikle konunun genel çerçevesi çizilecek olup; ardından Yargıtay'ın ilgili husustaki yerleşmiş uygulaması ele alınacaktır. Son olarak konuya ilişkin değerlendirmeye yer verilecektir.

I. KIRA SÖZLEŞMELERİNDEN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARDA GÖREVLİ MAHKEME

Kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda göreve ilişkin temel düzenleme HMK md. 4/1 – a' dır. Söz konusu düzenlemeye göre; 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda [İİK] düzenlenen kiralanan

¹ ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, Medenî Usul Hukuku, 5. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 101; AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 12. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 85 dn. 133; KURU, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 25; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usul Hukuku, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 38; TANRIVER, Süha, Medenî Usûl Hukuku - Cilt I, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 140; ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KAYA, Arslan/ERTAN NOMER, Nedret Füsün, Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 138.

² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 86; BÖRÜ, Levent/KOÇYİĞİT, İlker, Ticari Dava, 1. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 507; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 40; TANRIVER, s. 151 – 152; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 138 – 139. Bkz. asliye ticaret mahkemesinin özel değil bir genel mahkeme olduğu görüşü için, KURU, s. 25. Arslan ve diğerleri ise özel mahkemeler arasında asliye ticaret mahkemesini saymamaktadır. Bkz. ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 103.

taşınmazların ilamsız icra yoluyla tahliyesi³ hariç kira ilişkisinden doğan tüm uyuşmazlıklarda görevli mahkeme sulh hukuk mahkemeleridir. Kira ilişkisinden kaynaklanan tüm uyuşmazlıklar sulh hukuk mahkemesinin görev alanına dahil olup; burada miktar açısından da herhangi bir sınır bulunmamaktadır⁴.

Kira sözleşmesi için konunun düzenlendiği 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda [TBK] herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir⁵; başka bir deyişle kira sözleşmesinin sözlü olarak akdedilmesi onun geçerliliğine hanel getirmez. Buna bağlı olarak kira sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlığın sulh hukuk mahkemesi önüne getirilebilmesi için sözleşmenin yazılı olması da şart değildir⁶.

HMK md. 4'te yer alan düzenlemenin kapsamına taşınmaz kira sözleşmeleri başta olmak üzere her türlü taşınır (motorlu taşıt, makine vb.) kirası ve ürün kirası sözleşmesi girmektedir⁷.

II. KİRA SÖZLEŞMELERİNDEN KAYNAKLANAN TİCARİ DAVALAR

Çalışmanın kapsamı ve odaklandığı konu sebebiyle burada kira sözleşmesine ilişkin bir bilgi verilmeyecek olup; hangi tür kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların ticari dava olarak değerlendirileceği hususu üzerinde durulacaktır⁸.

A. Genel Olarak Ticari Dava Kavramı

Bir davanın ticari dava olup olmaması esasen ilgili uyuşmazlığın, bu tür davalar için kurulmuş bir mahkeme (Türk Hukuku örneğinde

³ Konu İİK md. 269 ilâ 276'da düzenlenmiştir. Bkz. daha fazla bilgi için, PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammet, İcra ve İflâs Hukuku, 6. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 271 ve devamı.

⁴ PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 63.

⁵ ARAL, Fahrettin/AYRANCI, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 12. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 264.

⁶ PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 64.

⁷ GÖRGÜN, Şanal/BÖRÜ, Levent/TORAMAN, Barış/KODAKOĞLU, Mehmet, Medenî Usul Hukuku, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 145; KURU, s. 52 dn. 2; TANRIVER, s. 143 – 144. Bkz. Yargıtay'ın da görüşünün bu olduğu hususunda, ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 201.

⁸ Bkz. kira sözleşmesine ilişkin ayrıntılı bilgi için, ARAL/AYRANCI, s. 253 ve devamı.

asliye ticaret mahkemesi) önünde çözümlenmesi ve ilgili uyuşmazlığın görülmesinde diğer davalardan farklı usul kurallarının uygulanması noktasında önem arz etmektedir⁹. Ticari uyuşmazlıklar için ayrı bir usul öngörülmediği için¹⁰ Türk Hukuku açısından bir davanın ticari olması, yalnızca söz konusu uyuşmazlığın (kural olarak) asliye ticaret mahkemesi önünde görülmesi sonucunu doğurmaktadır¹¹.

Ticari davaların neler olduğu esas olarak TTK md. 4/1'de gösterilmiştir. Doktrinde ilgili madde uyarınca ticari davalar bakımından üçlü bir ayrıma gidilmektedir: Mutlak ticari davalar, ticari sayılması için bir ticari işletmeye ilişkin olması gereken davalar ve nispi ticari davalar¹².

Mutlak ticari davalar, tarafların kim olduğu ve uyuşmazlık konusu işin ne olduğundan bağımsız olarak TTK veya başka kanunlar tarafından ticari olduğu kabul edilen davalardır¹³. TTK md. 4/1 – a ilâ f bentleri

⁹ ARKAN, Sabih, Ticarî İşletme Hukuku, 25. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 105; BAHTİYAR, Mehmet, Ticari İşletme Hukuku, 20. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2019, s. 91; POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 113; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 123 – 124.

¹⁰ ARKAN, s. 106; POROY/YASAMAN, s. 114; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 150. Bununla birlikte ticari defterlerle ispat hususunda olduğu gibi bazı konularda genel usul hükümlerinden farklı düzenlemelere gidildiği de görülmektedir. Bkz. ticari davalarda usule ilişkin farklılık öngören düzenlemeler için, BAHTİYAR, s. 102 – 103; POROY/YASAMAN, s. 125; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 146 – 151.

¹¹ Belirtilen hususun “kural olduğu”; aksine durumların yani TTK md. 4 uyarınca ticari dava niteliğini haiz ancak özel kanun hükümleri gereği başka mahkemelerde görülen uyuşmazlıkların da olduğu dikkatten kaçırılmamalıdır. Bu konuya ilişkin açıklamalar bir sonraki başlık altında yapılmıştır.

¹² ARKAN, s. 107; BAHTİYAR, s. 92 – 95; POROY/YASAMAN, s. 114 – 115; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 125. Bkz. yalnızca mutlak – nispi ticari dava şeklinde ikili bir ayırım görüşü için, ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 197; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 65; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 8; KURU, s. 54; TANRIVER, s. 153. İkili ayırım yapan yazarlar, ticari sayılması için bir ticari işletmeye ilişkin olması gereken davalar şeklinde belirtilen kategoriyi nispi ticari davalar içerisinde değerlendirmektedir.

¹³ ARKAN, s. 107; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 197; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 66; BAHTİYAR, s. 92; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 9; POROY/YASAMAN, s. 115; TANRIVER, s. 153; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 127.

arasında sayılan davalar ile iflas davaları için İİK md. 154 örneğinde olduğu gibi kendi kanunlarında ticari olduğu ya da asliye ticaret mahkemesinde görüleceği belirtilen davalar, mutlak ticari davadır¹⁴.

Ticari sayılması için bir ticari işletmeye ilişkin olması gereken davalar şeklinde kategorize edilen uyuşmazlık türü, TTK md. 4/1'in son cümlesinden kaynaklanmaktadır¹⁵. Buna göre; havale, vedia ile fikir ve sanat eserlerinden doğan uyuşmazlıkların ticari dava olarak kabulü için ilgili uyuşmazlığın, taraflardan en az birisinin ticari işletmesine ilişkin olması gerekmektedir¹⁶.

Son ticari dava türü ise nispi ticari davadır. Nispi ticari dava, TTK md. 4/1'in başında belirtildiği üzere, “[h]er iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları”dır¹⁷. Nispi ticari davaların bu şekilde tanımlanmasından çıkarılacak ilk sonuç, bu tür bir davanın her iki tarafının da tacir olacağıdır¹⁸. Zira Kanun, “[h]er iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili” diyerek, bu tür bir ticari uyuşmazlıktan bahsedilebilmesi için tarafların her birinin bir ticari işletme işletmesi gerektiğini; bunun doğal sonucu olarak da TTK md. 12/1 gereği, tarafların tacir olacağına işaret etmektedir.

Ancak bu demek değildir ki her iki tarafı da tacir olan her uyuşmazlık, bir nispi ticari davadır. Adi sahası bulunmayan tüzel kişi

¹⁴ ARKAN, s. 107 – 108 ve 114; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 197 – 198; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 66 – 75; BAHTİYAR, s. 92 – 94; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 9; KURU, s. 54 – 55; TANRIVER, s. 153; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 135.

¹⁵ ARKAN, s. 114; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 77; TANRIVER, s. 153.

¹⁶ ARKAN, s. 114; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 198; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 77; BAHTİYAR, s. 94 – 95; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 25 – 29; KURU, s. 55; POROY/YASAMAN, s. 119 – 120; TANRIVER, s. 153 – 154; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 135.

¹⁷ ARKAN, s. 115; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 198; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 76; BAHTİYAR, s. 95; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 29; KURU, s. 55; POROY/YASAMAN, s. 121; TANRIVER, s. 157; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 136.

¹⁸ ARKAN, s. 115; ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 198; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 76; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 29; TANRIVER, s. 157; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 136.

tacir konumundaki ticaret şirketleri ayrı tutulursa; gerçek kişi tacirin ticari işletmesine ilişkin olmayan bir uyuşmazlık, karşı taraf tacir olsa ve uyuşmazlık yine karşı tarafın ticari işletmesine ilişkin de olsa, bir nispi ticari uyuşmazlık olarak değerlendirilemez¹⁹. Çünkü Kanun'un nispi ticari davaların sınırını belirlerken kullandığı ölçüt, uyuşmazlığın her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin olması hususudur. Tarafların tacir olması ise bu ölçütün yalnızca bir sonucudur. Durumu özetlemek gerekirse; bir nispi ticari davanın her iki tarafı da tacirdir, ancak iki tarafı da tacir olan her uyuşmazlık, bir nispi ticari dava değildir.

B. Kira Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Nispi Ticari Dava Olduğu Haller

Ticari dava kavramı hakkında anlatılanları, çalışmanın konusu olan kira sözleşmeleri bağlamında değerlendirmek gerekirse; kira sözleşmelerinin, mutlak ticari dava ya da ticari dava sayılması için bir ticari işletmeye ilişkin olması gereken uyuşmazlıklara sebebiyet vermesi mümkün değildir²⁰. Buna karşın kira sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlığın nispi ticari dava olması ise mümkündür. Şöyle ki; bir kira sözleşmesi, kiraya veren ve kiralayan her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin ise söz konusu kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık, bir

¹⁹ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 198; BAHTİYAR, s. 95; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 136.

²⁰ Burada akla ismi sebebiyle finansal kiralama sözleşmesi gelebilir. TTK md. 4/1 – f'te finansal kurumlara ilişkin düzenlemelerden doğan uyuşmazlıkların ticari dava sayılacağına belirtilmesi ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu md. 1'de finansal kiralama şirketlerinin birer finansal kuruluş olarak nitelendirilmesi karşısında; finansal kiralama sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların ticari dava olduğu ifade edilmektedir. Bkz. TOPUZ, Murat, Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, 2. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 225 – 226. Esasen doktrinde bu konuda bir görüş birliği olduğu söylenebilir. Bkz. ARKAN, s. 113; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 74; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 22; POROY/YASAMAN, s. 119; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 134. Ancak her ne kadar isminde “kiralama”, 6361 sayılı Kanun'da düzenlenirken içeriğine ilişkin “kiracı” ve “kiralayan” gibi ifadeler kullanılsa da finansal kiralama sözleşmesi, TBK düzenlendiği şekli ile bir kira sözleşmesi değildir. Bkz. TOPUZ, s. 200. Bu açıdan çalışmada söz konusu sözleşme tipi ayrıca inceleme konusu yapılmayacaktır. Bkz. finansal kiralama sözleşmesinin, kira sözleşmesinden farkları için, TOPUZ, s. 200 ve devamı.

nispi ticari dava olacaktır. Buna karşın taraflardan yalnızca birinin ticari işletmesine ilişkin olan bir kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlık ise kural olarak nispi ticari dava olarak değerlendirilemeyecektir²¹. Söz gelimi tacir olmayan bir gerçek kişiye ait dükkânın, bir anonim şirket tarafından kiralanması halinde, her ne kadar bahsi geçen sözleşme TTK md. 19/2 gereği her iki taraf için de ticari iş niteliğini haiz olsa da bundan kaynaklanacak bir uyuşmazlık ticari davaya vücut vermeyecektir.

Asıl olarak bir kira sözleşmesinin, hangi özellikleri taşıması halinde bundan kaynaklanacak uyuşmazlıkların ticari dava olarak nitelendirileceği sorunu, tartışmalı bir husus değildir. Zira TTK md. 4'ün kira sözleşmesine uygulanmasında diğer sözleşme tiplerine göre farklılık ya da özellik gösteren herhangi bir taraf bulunmamaktadır. İlgili konuda sorun teşkil eden ve bu çalışmanın odaklandığı asıl nokta nispi ticari davaya sebebiyet verecek nitelikte bir kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığın sulh hukuk mahkemesinde mi yoksa asliye ticaret mahkemesinde mi görüleceğidir.

Kural olarak, TTK md. 5 gereğince, ticari dava şeklinde nitelenen bir uyuşmazlıkta görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. Ancak ilgili hükümde “[a]ksine hüküm bulunmadıkça” şeklinde belirtildiği üzere bir davanın ticari dava olarak nitelendirilmesi onun asliye ticaret mahkemeleri dışında diğer özel mahkemelerin görev alanına girmesine engel değildir. Örnek vermek gerekirse; 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun [TKHK] md. 22’de düzenlenen tüketici kredisi sözleşmeleri, bir tüketici işlemi olup; bu tür sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda TKHK md. 73/1 uyarınca tüketici mahkemeleri görevlidir²². Ancak aynı zamanda bahsi geçen sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklar, TTK md. 4/1 – f uyarınca, mutlak ticari dava niteliğini haizdir²³. Burada da görüldüğü üzere bir

²¹ POROY/YASAMAN, s. 121; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 136 – 137.

²² BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 22; YILMAZ, Abdülhamit, "Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4 (1), 2018, s. 233.

²³ YILMAZ, s. 233.

davanın ticari dava olarak nitelendirilmesi onun asliye ticaret mahkemesi dışındaki diğer özel mahkemelerin önünde görülmesine engel değildir²⁴.

Söz konusu durum göz önüne alındığında; bu çalışmanın odak noktası, hangi tür kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların ticari davaya sebebiyet vereceği tartışmasından ziyade; bir kira sözleşmesinden kaynaklanan ticari davanın hangi mahkemede görüleceğidir.

III. YARGITAY'IN GÖRÜŞÜ

Yargıtay istikrarlı bir şekilde tarafların ticari işletmelerine ilişkin olan kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olduğu görüşündedir²⁵. Söz konusu

²⁴ ARKAN, s. 119; BAHTİYAR, Mehmet/BİÇER, Levent, "Adi İş/Ticari İş/Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 2016, s. 422; BAHTİYAR, s. 98; YILMAZ, s. 233. Benzer durum başka sözleşme türleri için de geçerlidir. Tüketici işlemi niteliğini haiz sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar, her ne kadar sigortaya ilişkin hükümlerin TTK'da düzenlenmiş olması sebebiyle ticari dava olsa da TKHK'da yer alan özel düzenleme sebebiyle tüketici mahkemelerinde görülecektir. Bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 66 – 67. Yine benzer şekilde 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'na [SMK] ilişkin davalar TTK md. 4/1 – d uyarınca mutlak ticari dava olmasına rağmen; bu uyuşmazlıklar açısından görevli mahkeme SMK md. 156/1 uyarınca fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleridir. Bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 71; POROY/YASAMAN, s. 116 – 117; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 133.

²⁵ Yargıtay 3. HD. 20.06.2018, E. 2018/3276, K. 2018/6854; Yargıtay 3. HD. 21.06.2018, E. 2017/8280, K. 2018/6898; Yargıtay 3. HD. 26.06.2018, E. 2017/8767, K. 2018/7086; Yargıtay 17. HD. 14.10.2019, E. 2016/6854, K. 2019/9341; Yargıtay 20. HD. 04.02.2019, E. 2018/6462, K. 2019/558; Yargıtay 23. HD. 05.12.2019, E. 2018/1293, K. 2019/5145. Sayılan söz konusu kararlarda tarafların tacir ve uyuşmazlığın tarafların ticari işletmelerine ilişkin olduğu karar metninden anlaşılmaktadır. Buna karşın Yargıtay'ın kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin olarak tarafların tacir olup olmadığının karar metninden anlaşılmadığı ancak sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu gerekçesiyle asliye ticaret mahkemesi kararlarına ilişkin olarak verdiği birçok bozma kararı mevcuttur. Bkz. Yargıtay 3. HD. 23.05.2018, E. 2017/5853, K. 2018/5654; Yargıtay 11. HD. 18.04.2017, E. 2016/786, K. 2017/2211; Yargıtay 17. HD. 24.10.2019, E. 2016/18282, K. 2019/9958; Yargıtay 17. HD. 04.11.2019, E. 2016/16980, K. 2019/10061. Bkz. bu dipnotta verilen tüm kararlar için, Yargıtay Karar Arama, <https://karararama.yargitay.gov.tr> (Erişim tarihi: 27.07.2020). Bkz. Yargıtay'ın yerleşik uygulamasının bu olduğu görüşü için, ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 137.

kararlarda birbirine benzer şekilde kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda, HMK md. 4/1 – a gerekçe gösterilerek sulh hukuk mahkemelerinin görevli olduğunun belirtilmesi ile yetinilmiş; doyurucu bir gerekçe ya da bu konuda neden asliye ticaret mahkemelerinin görevli olmadığına dönük bir açıklama getirilmemiştir. Daha da ilginç incelenen kararlarda (birkaç kararda yer alan muhalefet şerhleri hariç) uyuşmazlığın ticari dava niteliğinden de hiç bahsedilmemiştir.

Konuya ilişkin verilen birçok Yargıtay kararına örnek olması amacıyla burada 3. Hukuk Dairesi'nin bir kararı üzerinde durulacaktır²⁶. İlgili karara konu olan olayda – karşı oy yazısında belirtildiği üzere – her ikisi de tacir olan taraflar arasında bir ekskavatör için kira sözleşmesi yapılmıştır. Söz konusu araç kiralama sözleşmesinde öngörülen bedelin ödenmemesi üzerine başlatılan ilamsız icra takibine itiraz edilmiş; bunun üzerine davacı, Yargıtay kararına konu olan itirazın iptali davasını asliye hukuk mahkemesinde açmıştır. İlk derece mahkemesi, asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. Bunun üzerine ilgili hüküm davacı tarafından temyiz edilmiştir.

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, uyuşmazlığın kira sözleşmesinden kaynaklandığını tespit ettikten sonra HMK md. 4/1 – a hükmü uyarınca davanın sulh hukuk mahkemesinde görülmesi gerektiği gerekçesi ile bozma kararı vermiştir. Aynı konuda diğer Yargıtay kararlarında olduğu gibi burada da davanın ticari dava olup olmadığı hususu üzerinde durulmamıştır.

İlgili kararda yer alan karşı oy yazısında ise söz konusu uyuşmazlığın ticari dava olduğu ifade edilmiştir. Bahsi geçen yazıda buna bağlı olarak TTK'nın HMK'dan daha sonra yürürlüğe girdiği ve TTK'da ticari davalara ilişkin öngörülen göreve ilişkin hükümlerin, HMK'da yer alan düzenlemelere göre daha özel nitelikte olduğu gerekçeleri ile asliye hukuk mahkemesinin asliye ticaret mahkemesi sıfatı

²⁶ Yargıtay 3. HD. 02.07.2018, E. 2017/6504, K. 2018/7356. Bkz. karar metni için, KENDİGELEN, Abuzer/SOYKAN, İsmail Cem/AYDINALP, Yasemin/OĞUZ, Elif/ŞANDA, Onur, Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 20; Yargıtay Karar Arama, <https://karararama.yargitay.gov.tr> (Erişim tarihi: 27.07.2020).

ile görevli mahkeme olduğu belirtilerek çoğunluk görüşüne muhalefet edilmiştir.

IV. YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ DURUM

Alman Hukuku'nda kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda görev konusuna ilişkin akla gelebilecek ilk kanun hükmü *Gerichtsverfassungsgesetz* (Alman Mahkeme Teşkilatı Kanunu) [GVG] § 23/2 – a'dır. Görevli olduğu uyuşmazlıklar bakımından değerlendirildiğinde sulh hukuk mahkemesinin Alman Hukuku'ndaki karşılığı olduğu söylenebilecek *Amtsgericht*'lerin görev kapsamının belirlendiği § 23'te yer alan ilgili düzenlemeye göre; bir konutu²⁷ (*Wohnraum*) konu alan kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıkları görmekle (uyuşmazlığa konu olan hususun değerine bakılmaksızın) *Amtsgericht* münhasıran (*ausschließlich*) görevlidir. Ancak konusu konut olmayan kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda GVG § 23/2 – a değil, göreve ilişkin genel kurallar uygulanacaktır²⁸.

Konut haricinde bir konuya sahip kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığın değeri para ile ifade edilebiliyor ve bu değer 5.000 €'u geçmiyorsa § 23/1'e göre yine *Amtsgericht* görevli olacaktır²⁹. Bunun dışında kalan, başka bir deyişle değeri para ile ifade edilemeyen ya da değeri 5.000 €'dan fazla olan kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda ise kural olarak Türk Hukuku'ndaki karşılığının asliye hukuk mahkemeleri olduğu³⁰ söylenebilecek olan *Landgericht*'in hukuk

²⁷ Konut (mesken – *Wohnraum*) kavramıyla kastedilenin, gerçek kişilerin iş saatleri dışında özel hayatlarını oluşturan uyuma, yemek yeme vb. gibi faaliyetlerini gerçekleştirmek için kullandıkları yer olduğu belirtilmiştir. Söz konusu "yer", bir apartman dairesi olabileceği gibi, belirtilen amaçlarla kullanılması şartıyla bir baraka ya da karavan da olabilir. Bkz. HAUMER, Christine, "Klageverfahren", in Schach, Klaus/Schultz, Michael/Schüller, Peter (ed.), Beck'sche Online-Kommentar Mietrecht, 20. Bası, Verlag C. H. Beck, Beck-Online, München, 2020, Rn. 17; NIESLER, Lars, "GVG § 23 - Zuständigkeit in Zivilsachen", in Graf, Jürgen Peter (ed.), Beck'sche Online-Kommentar GVG, 7. Bası, Verlag C. H. Beck, Beck-Online, München, 2020, Rn. 11.

²⁸ HAUMER, Rn. 26.

²⁹ HAUMER, Rn. 13; NIESLER, Rn. 4.

³⁰ BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 502.

daireleri görevlidir (GVG § 71/1)³¹. Ancak söz konusu türde bir uyuşmazlığın GVG § 95/1 uyarınca ticari dava niteliğini haiz olması halinde görevli mahkeme, *Landgericht*'in ticari davalar dairesi³² (*Kammer für Handelssachen*) olacaktır³³.

Konuya ilişkin olarak İsviçre Hukuku'na bakıldığında ise dikkate alınması gereken ilk kanun hükmü *Zivilprozessordnung* (İsviçre Medeni Usul Kanunu) [ZPO] md. 243'tür. Bahsi geçen düzenleme basit yargılama usulünün (*vereinfachtes Verfahren*) hangi uyuşmazlıklarda uygulanacağını göstermektedir. ZPO md. 243/2 – c uyarınca; kira bedelinin depo edilmesi³⁴, suistimal niteliği taşıyan (*missbräuchlich*) kira bedeline karşı koruma³⁵, feshe karşı koruma veya kira ilişkisinin uzatılmasına³⁶ ilişkin olmak üzere konut ve işyeri kirasından³⁷ doğan uyuşmazlıklarda basit yargılama usulü uygulanacaktır. Bahsi geçen konulara ilişkin ve kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların *Handelsgericht* (ticaret mahkemesi) önünde görülemeyeceği; bu durumun ZPO md. 243/3'te yer alan ve ticaret mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda basit yargılama usulünün uygulanmayacağını emreden hükmün doğal bir sonucu olduğu doktrinde belirtilmektedir³⁸. İsviçre Federal Mahkemesi de aynı görüştedir³⁹.

Yukarıda bahsedilen konulara ilişkin olmayan ve kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların ticaret mahkemelerinde görülmesi ise genel hükümlere tabidir; buna bağlı olarak ZPO md. 6/2'de

³¹ FRITZ, Jürgen, *Gewerberaummietrecht*, 4. Bası, Verlag C. H. Beck, Beck-Online, München, 2005, Rn. 583.

³² BÖRÜ/KOÇYİĞİT, s. 502.

³³ FRITZ, Rn. 589.

³⁴ *Obligationenrecht* (İsviçre Borçlar Kanunu) [OR] md. 259g.

³⁵ OR md. 269 ve devamı.

³⁶ OR md. 272 ve devamı.

³⁷ Düzenlemenin kapsamına ürün kirası sözleşmesi (*Pachtvertrag*) de girmektedir.

³⁸ BERGER, Bernhard, "Verfahren vor dem Handelsgericht: Ausgewählte Fragen, praktische Hinweise", *Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins*, (8), 2012, s. 478.

³⁹ Bundesgericht [BGer] I. zivilrechtliche Abteilung, 22.10.2013, 4A_346/2013, Erwägungen [E.] 4.4.3.3, <https://bit.ly/353N6Km> (Erişim tarihi: 02.09.2020); BGer I. zivilrechtliche Abteilung, 27.02.2017, 4A_648/2016, E. 2.2, <https://bit.ly/3lJvV2v> (Erişim tarihi: 02.09.2020).

belirtilen ticari dava kriterleri başta olmak üzere gerekli şartların sağlanması halinde ticaret mahkemesinin görevli olması mümkündür⁴⁰. Ancak burada ticaret mahkemelerinin kira sözleşmelerine ilişkin görev sahalarında bir başka sınırlandırma mevcuttur. ZPO md. 6/2 – b uyarınca bir uyuşmazlığın “ticaret hukukuna” (*handelsrechtlich*) ilişkin olduğunun kabul edilebilmesi için bahsi geçen uyuşmazlık açısından İsviçre Federal Mahkemesi’ne itiraz (*Beschwerde*) yolunun açık olması gerekmektedir. Konuya ilişkin olan *Bundesgerichtsgesetz* (İsviçre Federal Mahkemesi Kanunu) [BGG] md. 74/1 – a’ya göre; kiraya ilişkin uyuşmazlıklarda 15.000 İsviçre Frangı [CHF] ve üstü değerdeki kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Ayrıca ZPO md. 243/1’de yer alan düzenlemeye göre de değeri 30.000 CHF’na kadar olan malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda basit yargılama usulü uygulanacaktır. Bu düzenlemeler de göz önüne alındığında (ve bir önceki paragrafta bahsedilen sınırlamaların yanında) kira sözleşmelerinden kaynaklanan ve “ticaret hukukuna” ilişkin olan uyuşmazlıkların ticaret mahkemesinde görülebilmesi için dava değerinin en az 30.000 CHF olması gerekmektedir⁴¹.

İsviçre Hukuku’na ilişkin yapılan bu değerlendirmeler, yalnızca federal düzeydeki düzenlemeler dikkate alınarak yapılmıştır. Çalışmanın hacmi ve yoğunlaştığı konu sebebiyle burada kantonlara⁴² ilişkin bir

⁴⁰ BERGER, s. 478.

⁴¹ BERGER, s. 479.; Bkz. ZPO md. 243/1 sebebiyle 30.000 CHF değerinde bir uyuşmazlıkta ticaret mahkemesinin görevli olmadığı kararı için, BGer I. zivilrechtliche Abteilung, 27.02.2017, 4A_648/2016, <https://bit.ly/3lJuV2v> (Erişim tarihi: 02.09.2020).

⁴² İsviçre’de her kantonda ticaret mahkemesi olmadığı gibi; bazı kantonlarda ZPO md. 3 ve 4’ün verdiği yetkiler sayesinde *Mietgericht* (kira mahkemesi) gibi ayrıca ihtisas mahkemeleri kurulduğu görülmektedir (HULLIGER, Urban/MAAG, Andreas, "Zur sachlichen Zuständigkeit der Handelsgerichte in mietrechtlichen Streitigkeiten – ein Zwischenbericht", *MietRecht Aktuell*, (3), 2014, s. 103). 26 kantondan dört tanesinde (Aargau, Bern, St. Gallen ve Zürih) ticaret mahkemesi bulunurken; beş tanesinde (Fribourg, Genf, Jura, Waadt ve Zürih) kira mahkemesi bulunmaktadır (HULLIGER/MAAG, s. 103). Her iki mahkeme türünün de bulunduğu Zürih’te, ticaret mahkemesi ile kira mahkemesinin görev sahalarının sınırları İsviçre Federal Mahkemesi tarafından değerlendirilmiş ve iki anonim şirket arasında da olsa kira sözleşmelerinde “feshe karşı koruma”ya ilişkin davaların ZPO md. 243/1 – c uyarınca

değerlendirme yapılmayacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki, İsviçre Hukuku'nda mahkemelerin görev sahalarına ilişkin tam bir değerlendirme yapılabilmesi için kantonların bu konudaki düzenlemelerine bakılması bir zorunluluk arz etmektedir. Zira ZPO md. 3'e göre, ZPO'da ayrıca düzenleme bulunmayan hallerde mahkemelerin organizasyonunu belirleme yetkisi ve ZPO md. 4/1'e göre de (yine ZPO'da aksine bir hüküm bulunmaması halinde) mahkemelerin görevlerine ilişkin düzenleme yapma yetkisi esas olarak kantonlara aittir. Fakat görev hususu bir uyuşmazlık konusunun değerine bağlanmış ise bu değer ZPO'da yer alan hükümlere göre belirlenecektir (ZPO md. 4/2). Bu hükümler açısından değerlendirildiğinde ZPO'nun kantonların göreve ilişkin yapacakları düzenlemeler açısından temel çerçeveyi çizdiğini söylemek mümkündür⁴³. Bu sebeple de çalışmada sadece ZPO bağlamında genel bir değerlendirme yapılması yanlışlık arz etmemektedir⁴⁴.

V. DEĞERLENDİRME

Burada değerlendirme yaparken birden fazla noktadan konu ele alınmaya çalışılacaktır. Öncelikli olarak daha önce yer verilen Yargıtay kararında bulunan karşı oy yazısındaki gerekçelerin irdelenmesinde fayda vardır.

TTK, 13.01.2011 tarihinde kabul edilmiş olup; 14.02.2011 tarih 27846 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. TTK md. 1534/1 hükmü gereği 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna karşın HMK, 12.01.2011 (yani TTK'dan bir gün önce) kabul edilmiş, 04.02.2011 tarih 27836 sayılı

basit yargılama usulüne tabi olması sebebiyle ticaret mahkemesinin görevli olmadığına karar verilmiştir. Bkz. BGer I. zivilrechtliche Abteilung, 16.05.2018, 4A_359/2017, <https://bit.ly/3gULy7Q> (Erişim tarihi: 02.09.2020). Bkz. kira sözleşmelerinde ticaret mahkemelerinin yetkisine ilişkin kanton mahkemelerinin uygulamaları için, HULLIGER/MAAG, s. 105 – 109.

⁴³ Benzer şekilde İsviçre Federal Mahkemesi de kantonların, ZPO'da yer alan yargılama usullerine ilişkin hükümlere aykırı şekilde mahkemelerin görevlerini düzenleyemeyeceklerini belirtmiştir. BGer I. zivilrechtliche Abteilung, 22.10.2013, 4A_346/2013, E. 4.4.3.3, <https://bit.ly/353N6Km> (Erişim tarihi: 02.09.2020).

⁴⁴ Bkz. İsviçre Hukuku'nda da konuya ilişkin yalnızca federal düzeyde düzenlemeler olan ZPO ve BGG açısından bir değerlendirme için, BERGER, s. 478 – 479.

Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. HMK md. 451 uyarınca 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Başka bir deyişle TTK, HMK’ya göre yeni tarihli bir kanundur.

HMK’da yer alan görev konusuna ilişkin kurallar, TTK md. 4’e nazaran “genel” hüküm niteliğini haizdir. Zira HMK, medeni usul hukukunu düzenleyen temel kanundur. Ticaret hukuku da dahil olmak üzere özel hukukun kural olarak tüm dallarına ilişkin uyuşmazlıklarda HMK uygulama alanı bulur. Buna karşın TTK md. 4 ve 5, yalnızca ticari davalar bakımından uygulanma sahasına sahiptir. Bu sebeple görev konusunda TTK, HMK’ya nazaran özel bir kanundur.

İncelenen Yargıtay kararında yer alan karşı oy yazısında ileri sürülen bu iki gerekçe ve aynı konuya ilişkin “yeni tarihli özel kanun hükmünün eski tarihli kanun hükmünden daha önce uygulanacağı” ilkesi⁴⁵ göz önüne alındığında ticari davalarda TTK md. 4 ve 5’in, HMK md. 4’e nazaran öncelikle uygulanması gerektiği ve buna bağlı olarak kira sözleşmesinden kaynaklanan ticari uyuşmazlıklarda sulh hukuk mahkemesinin değil asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu söylenebilir⁴⁶.

Ancak karşı oy yazısında belirtilen bu gerekçeler yanında asliye ticaret mahkemesinin, ihtisas mahkemesi olması noktasında da bir argüman üretilebilir.

Asliye hukuk mahkemelerinin, hukuk yargısı içerisinde genel mahkeme olduğu tartışmalı bir husus değildir. Buna karşın sulh hukuk mahkemesinin genel bir mahkeme olup olmadığı noktasında doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre; sulh hukuk mahkemeleri,

⁴⁵ OĞUZMAN, Kemal/BARLAS, Nami, Medenî Hukuk - Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar, 24. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 85.

⁴⁶ Bkz. benzer şekilde TKHK’nın HMK’ya nazaran yeni tarihli ve özel nitelikte olması sebebiyle, tüketici işlemi niteliğindeki kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda sulh hukuk mahkemelerinin değil tüketici mahkemelerinin görevli olduğu görüşü için, KOÇYİĞİT, Pınar, Tüketici Mahkemelerinin Görevi ve Yargı Yetkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 67.

asliye hukuk mahkemeleri ile birlikte genel mahkeme niteliğini haizdir⁴⁷. Sulh hukuk mahkemelerinin belirli konularda görev yapması ya da 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu [HUMK] zamanında var olan sulh hukuk mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemelerinin görevleri açısından öngörülen parasal sınırın HMK ile kaldırılması, sulh hukuk mahkemesinin genel mahkeme olduğu gerçeğini değiştirmemektedir⁴⁸. Doktrinde çoğunlukla kabul edilen görüşün bu olduğu ifade edilmiştir⁴⁹.

Diğer görüşe göre ise sulh hukuk mahkemeleri, özel mahkemelerdir⁵⁰. HMK ile birlikte sulh hukuk mahkemelerinin belirli davalara bakmakla görevlendirilmesi ve yine HMK'da sayılan görevlerden anlaşıldığı kadarıyla “fonksiyonel” olarak bu mahkemelerin bir özel mahkeme olarak değerlendirilmesi gerekmektedir⁵¹.

Sulh hukuk mahkemelerinin görevli olduğu uyuşmazlıklar incelendiğinde birbirinden oldukça farklı türde davalara bu mahkemelerin baktığı görülmektedir. Ad – soyad değişikliğinden derneğin feshi davasına, kira sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklardan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun uygulanmasından doğan uyuşmazlıklara kadar birbirinden oldukça farklı davalar sulh hukuk mahkemesinin görevi kapsamında kalmaktadır⁵². Sadece çekişmesiz yargı işlerinde (kural olarak) sulh hukuk mahkemelerinin görevli olması bile (HMK md. 383), bu mahkemelerin ne kadar farklı türde uyuşmazlıklara baktıklarını göstermektedir. Bu sebeple ilgili mahkemelerin belirli bir alanda özelleşmiş, ihtisaslaşma amacıyla kurulmuş mahkemeler olduğunu

⁴⁷ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 101; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 85 dn. 133; GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 79 ve 145 – 146; KURU, s. 25; TANRIVER, s. 140; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 138.

⁴⁸ GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 145 – 146.

⁴⁹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 40.

⁵⁰ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 39 – 40.

⁵¹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 40.

⁵² Bkz. sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu uyuşmazlıklar için, GÖRGÜN/BÖRÜ/TORAMAN/KODAKOĞLU, s. 146 – 147; KURU, s. 52 – 54.

söylemek oldukça güçtür⁵³. Çünkü bir mahkemenin “uzmanlaşmasının” sağlanması için uyuşmazlık çeşitlerinin sınırlandırılması gerekmektedir⁵⁴. Kaldı ki sulh hukuk mahkemelerinin özel görevli mahkeme olduğunu ileri süren görüşte de temelde bahsi geçen mahkemenin genel mahkeme olan asliye hukuk mahkemeleri karşısındaki durumu “özel” addedilmekte ve bu mahkemeler için “ihtisas mahkemesi” ibaresi kullanılmamaktadır⁵⁵.

Sayılan gerekçelerle sulh hukuk mahkemelerinin, kira sözleşmeleri konusunda “ihtisas mahkemesi” olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun tersini ileri sürmek, söz gelimi, asliye hukuk mahkemelerinin satım sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda “ihtisas mahkemesi” olduğunu söylemek gibi absürt bir sonuca eş değerdir. Bu sebeple kira sözleşmesi kaynaklı uyuşmazlıkların sulh hukuk mahkemelerinde ya da başka bir mahkemede görülmesi uyuşmazlıkların konusu açısından farklılık arz etmemektedir.

Ancak uyuşmazlığın ticari nitelikte olması halinde farklı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Zira ticari uyuşmazlıklar için ayrı ihtisas mahkemeleri öngörülmüştür. Bu sebeple incelenen konu açısından asliye ticaret mahkemelerinin görevli olup olmadığının tespiti için nispi ticari davaların TTK tarafından neden asliye ticaret mahkemesinin görevi kapsamında alındığının öncelikle irdelenmesi gerekir.

Ticari dava şeklinde bir sınıflandırma yapılması ve bu davaların çözümlenmesi için asliye ticaret mahkemesi gibi ihtisas mahkemelerinin kurulmasındaki temel amacın, ticari faaliyetlerden müteşekkil olan ticari hayatın kendine has yapısı ve bu yapı içerisinde ortaya çıkan

⁵³ Bkz. sulh hukuk mahkemelerinin görev kapsamının HMK ile daraltılmış olduğu; buna rağmen özel mahkemelere kıyasla çok daha geniş olduğu görüşü için, ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 101.

⁵⁴ ARSLAN/YILMAZ/TAŞPINAR AYVAZ/HANAĞASI, s. 103; TANRIVER, Süha: "Sulh Hukuk - Asliye Hukuk Mahkemesi Ayrımının Anlam ve Önemi Üzerine Bazı Düşünceler", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (105), 2013, s. 48.

⁵⁵ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 38 – 40. Bkz. “genel mahkeme” kavramının, görevli oldukları uyuşmazlıkların belirli kişi veya işlere göre sınırlandırılmadığı mahkemeleri ifade etmek için kullanıldığı görüşü için, KURU, s. 25.

uyuşmazlıkların incelenmesinin belirli bir uzmanlık gerektirmesidir⁵⁶. Mutlak ticari dava olarak belirlenen hususların, kendiliğinden (tarafklarının kim olduğundan bağımsız olarak) ticari hayata ilişkin olduğu kabul edilmişken⁵⁷; nispi ticari dava kriteri bakımından ise uyuşmazlığın ticari işletme ile ilişkili olması ve buna bağı olarak tarafların sıfatı, ilgili uyuşmazlıkların ticari hayat ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu açıdan nispi ticari davalarda, taraflar tacir olduğu ve aralarındaki ilişki ticari işletmelerine ilişkin olduğu için mevcut durum ticari hayatın kapsamında değerlendirilir ve buradan kaynaklanan uyuşmazlıklar da ticari dava olarak, bir ihtisas mahkemesi olan asliye ticaret mahkemesinde görülür. Nispi ticari davaların içeriğini oluşturan, taraflar arasındaki ilişkinin hukuki niteliğinin ne olduğunun ise kural olarak bir önemi yoktur. Bu açıdan tarafları tacir ve tarafların ticari işletmelerine ilişkin olması kaydıyla satım, ödünç, vekalet sözleşmeleri, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme gibi esas olarak asliye hukuk mahkemesinin görev alanına giren hususlardan kaynaklanan uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemesi görevli olacaktır. Zira – ticari işletmelere ilişkin olmaları ve tarafları sebebiyle – söz konusu hukuki ilişkiler artık ticari hayat içerisinde kabul edilerek bu alanda uzmanlaşmış mahkemeler olan asliye ticaret mahkemeleri tarafından çözümlenmesi gereken birer uyuşmazlık kaynağı haline gelmiştir. Zaten nispi ticari dava kategorisinin oluşturulmasının da temel amacının bu olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Nispi ticari davalar açısından tarafların sıfatının önemi ve uyuşmazlığın içeriğini oluşturan ilişkinin önemsizliği karşısında kira sözleşmesinin neden (tarafları tacir ve tarafların ticari işletmesine ilişkin olan) diğer sözleşmelerden farklı olarak asliye ticaret mahkemesinde değil de sulh hukuk mahkemesinde görülmesi gerektiği sorusuna geçerli bir cevap bulunmamaktadır. Tarafları sebebiyle bir satım sözleşmesinden (örnekler çoğaltılabilir) kaynaklanan uyuşmazlığın asliye ticaret mahkemesi önünde çözümlenmesi gerekirken, kira sözleşmelerinden

⁵⁶ ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 123 – 124.

⁵⁷ ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 127 – 128.

doğan uyuşmazlıkların sulh hukuk mahkemesi önünde çözümlenmesi gerektiğine yönelik ayrık bir uygulamaya gidilmesinin ikna edici bir gerekçesi mevcut değildir.

HMK md. 4/1 – a hükmünün tek başına, kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davaların sulh hukuk mahkemelerinde görülmesinin dayanağı olarak gösterilmesi de ikna edici değildir. Zira benzeri bir durum ticari çekişmesiz yargı işleri bakımından da zamanında gündeme gelmiş idi. HMK'nın yürürlüğe girmesi sonucu çekişmesiz yargı işleri açısından genel görevli mahkemelerin sulh hukuk mahkemesi (HMK md. 383/1) olarak belirlenmesi ile birlikte asliye ticaret mahkemeleri bir çekişmesiz yargı işi olan kıymetli evrakın iptali işi ile ilgili olarak görevsizlik kararı vermişlerdi⁵⁸. O sıralarda sulh hukuk mahkemeleri de aynı konuya ilişkin olarak TTK'nın HMK'ya göre özel kanun olmasını gerekçe göstererek görevsizlik kararı veriyorlardı⁵⁹. Konuya ilişkin olarak Yargıtay 17. Hukuk Dairesi kıymetli evrakın iptali işinde görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olduğuna karar vermişken⁶⁰; 11. Hukuk Dairesi asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğuna hükmetmişti⁶¹. Ancak 6335 sayılı Kanun ile TTK md. 4 ve 5'te yapılan değişikliklerle bu tartışma sona ermiş; tüm ticari çekişmesiz yargı işlerinin asliye ticaret mahkemelerinin görevi kapsamında olduğu açıkça düzenlenmiştir⁶². Böylece uygulamada sulh hukuk ve asliye ticaret mahkemelerinin görev sahalarına ilişkin ortaya çıkan sorun, asliye ticaret mahkemelerinin lehine olacak şekilde çözümlenmiştir.

HMK md. 4/1 – a ile kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davalarda da sulh hukuk mahkemelerinin görevli olduğu görüşüne karşı ileri sürülebilecek argüman da tam bu noktada kendini göstermektedir:

⁵⁸ BÖRÜ, Levent/KOÇYİĞİT, İlker, "Kıymetli Evrak İptaline İlişkin Çekişmesiz Yargı İşinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirme" (Kıymetli Evrak İptali), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 28 (1), 2012, s. 315.

⁵⁹ BÖRÜ/KOÇYİĞİT, Kıymetli Evrak İptali, s. 315.

⁶⁰ Yargıtay 17. HD. 21.11.2011, E. 2011/12469, K. 2011/12751. Bkz. karar metni için, BÖRÜ/KOÇYİĞİT, Kıymetli Evrak İptali, s. 316 - 318.

⁶¹ Yargıtay 11. HD. 02.12.2011, E. 2011/13181, K. 2011/16340. Bkz. karar metni için, BÖRÜ/KOÇYİĞİT, Kıymetli Evrak İptali, s. 318 - 319.

⁶² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 84; BÖRÜ/KOÇYİĞİT, Ticari Dava, s. 506.

Özellikle 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler çerçevesinde sulh hukuk mahkemelerinin, (Yargıtay'ın uygulaması sebebiyle kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davalar hariç olmak üzere) görevleri kapsamında herhangi bir ticari dava kalmamıştır⁶³. 6335 sayılı Kanun ile getirilen düzenleme ile aslında kanun koyucunun iradesinin tüm ticari nitelikteki uyuşmazlıkların asliye ticaret mahkemesinin görevine dahil edilmesi olduğu söylenebilir. Halihazırda mevcut olan böyle bir durumda, kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davaların kanun koyucu tarafından özellikle sulh hukuk mahkemelerinin görevinde bırakıldığı gibi bir yorumun yapılması oldukça zordur. Bu sebeple kira sözleşmelerinden kaynaklanan ticari davalar açısından HMK md. 4'ün değil, TTK md. 4 ve 5'in uygulanması gerekmektedir.

Şu ana kadar belirtilen hususlar çerçevesinde söylenebilir ki; hem TTK'nın HMK'ya göre daha özel nitelikte bir kanun olması hem sulh hukuk mahkemelerinin kira sözleşmeleri konusunda "ihtisas" mahkemesi olmayışı hem de nispi ticari davalar açısından davanın içeriğini oluşturan ilişkiden ziyade tarafların önemli oluşu gerekçeleri ile her iki tarafı tacir ve tarafların ticari işletmelerine ilişkin kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemesi görevlidir⁶⁴. Konuya ilişkin olarak Yargıtay'ın TTK md. 4 ve 5'i göz ardı eden "yerleşmiş uygulaması" yerinde değildir.

⁶³ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 86; ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 142. Ancak *Ülgen ve diğerleri*, aynı yerde ticari davalara ilişkin olaylar için talep edilecek delil tespiti ve kira sözleşmesinden kaynaklanan ticari davalarda sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğunu belirtmiştir.

⁶⁴ Bkz. aynı yönde görüş için, KOÇYİĞİT, s. 108. *Poroy ve Yasaman'a* göre; "Kiracı aleyhine düzenleme yasağı" başlıklı TBK md. 346'ya ilişkin davalarda kural olarak sulh hukuk mahkemesi; "kiracının tacir olması halinde" ise asliye ticaret mahkemesi görevlidir (POROY/YASAMAN, s. 124). *Ülgen ve diğerlerinin* eserinde konuya ilişkin ilk yerde; iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin kira sözleşmelerinde Yargıtay'ın görevli mahkeme olarak sulh hukuk mahkemesini kabul ettiği ifade edilmiştir (ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 137). Aynı eserde başka bir yerde ise HMK md. 4/1 - a sebebiyle "... her iki tarafın ticari işletmesiyle ilgili bir kira sözleşmesinden doğan uyuşmazlığın da, sulh mahkemesinde görülebilmesi mümkündür" ifadesi yer almaktadır (ÜLGEN/HELVACI/KAYA/ERTAN NOMER, s. 142).

SONUÇ

TTK md. 4/1 uyarınca her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin hususlardan doğan hukuk davaları, doktrin tarafından nispi ticari dava olarak adlandırılmakta ve söz konusu türdeki uyuşmazlıklar, kural olarak TTK md. 5 gereği asliye ticaret mahkemesi tarafından görülmektedir. Ancak Yargıtay, HMK md. 4/1 – a’yı gerekçe göstererek her iki tarafı da tacir ve bu tarafların ticari işletmelerine ilişkin olan kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların da sulh hukuk mahkemelerinin görevi kapsamına dahil olduğu şeklinde yerleşmiş bir uygulama oluşturmuştur.

Yargıtay, konuya ilişkin verdiği kararlarında uyuşmazlık konusu hususların nispi ticari davaya sebebiyet verip vermemesi ve neden asliye ticaret mahkemelerinin görevli olmadığı hususlarında herhangi bir açıklama yahut gerekçe getirmemektedir. Bazı kararlarda yer alan karşı oy yazılarında bahsi geçen türde uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemelerinin görevli olduğu, TTK’nın göreve ilişkin kurallarının HMK’da yer alan görev kurallarına nazaran daha özel nitelikte olduğu gerekçesi ile belirtilmektedir.

Her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin olan kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda, görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. Zira öncelikle; TTK md. 4 ve 5 hükümleri, HMK md. 4’te yer alan sulh hukuk mahkemesinin görevinin düzenlendiği hükme nazaran özel niteliktedir. TTK’nın HMK’dan daha sonra yürürlüğe girdiği de birlikte düşünüldüğünde ticari davalar açısından TTK md. 4 ve 5’in öncelikle uygulanması gerekmektedir.

Her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin olan kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemelerinin görevli olduğu hususunda ileri sürülebilecek bir diğer gerekçe ise sulh hukuk mahkemelerinin, kira sözleşmeleri açısından bir “ihtisas” mahkemesi olmamasıdır. Sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıkların çeşitliliğinin çok fazla olması bu durumun en iyi kanıtıdır. Durum böyle olunca (her iki tarafın ticari işletmesine ilişkin olması kaydıyla) nispi ticari davaya sebebiyet verdiği kabul edilen bir satım, vekalet sözleşmesi ya da haksız fiil ilişkisi ile kira sözleşmeleri

arasında görev konusunda bir ayırım yapılmasının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır.

Ayrıca 6335 sayılı Kanun ile TTK md. 4 ve 5'te yapılan değişiklikler, kanun koyucunun iradesinin ticari davaların tamamen asliye ticaret mahkemesinin görevi kapsamına dahil edilmesi olduğunu göstermektedir. Özellikle söz konusu değişiklikler sonucu denebilir ki (Yargıtay'ın kira sözleşmelerine ilişkin bu çalışmanın konusu yapılan uygulaması hariç olmak üzere) sulh hukuk mahkemelerinin, ticari davalar sahasında görevi kalmamıştır.

Tüm bu yazılanlar sonucunda özetle tekrarlanabilir ki; her iki tarafın da ticari işletmesine ilişkin olan kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olduğu şeklinde ifade edilebilecek Yargıtay uygulaması yerinde değildir. İlgili türdeki uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemesi görevlidir.

KAYNAKLAR

- ARAL, Fahrettin/AYRANCI, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 12. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- ARKAN, Sabih, Ticarî İşletme Hukuku, 25. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2019.
- ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder/TAŞPINAR AYVAZ, Sema/HANAĞASI, Emel, Medenî Usul Hukuku, 5. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 12. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- BAHTİYAR, Mehmet/BİÇER, Levent, "Adi İş/Ticari İş/Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 2016, s. 395 - 436.
- BAHTİYAR, Mehmet, Ticari İşletme Hukuku, 20. Bası, Beta Basım, İstanbul, 2019.
- BERGER, Bernhard, "Verfahren vor dem Handelsgericht: Ausgewählte Fragen, praktische Hinweise", Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins, (8), 2012, s. 465 - 483.
- BÖRÜ, Levent/KOÇYİĞİT, İlker, "Kıymetli Evrak İptaline İlişkin Çekişmesiz Yargı İşinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirme", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 28 (1), 2012, s. 313 - 319.
- BÖRÜ, Levent/KOÇYİĞİT, İlker, Ticari Dava, 1. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.
- FRITZ, Jürgen, Gewerberaummietrecht, 4. Bası, Verlag C. H. Beck, Beck-Online, München, 2005.
- GÖRGÜN, Şanal/BÖRÜ, Levent/TORAMAN, Barış/KODAKOĞLU, Mehmet, Medenî Usul Hukuku, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- HAUMER, Christine, "Klageverfahren", in Schach, Klaus/Schultz, Michael/Schüller, Peter (ed.), Beck'sche Online-Kommentar

Mietrecht, 20. Bası, Verlag C. H. Beck, Beck-Online, München, 2020.

HULLIGER, Urban/MAAG, Andreas, "Zur sachlichen Zuständigkeit der Handelsgerichte in mietrechtlichen Streitigkeiten – ein Zwischenbericht", MietRecht Aktuell, (3), 2014, s. 103 - 114.

KENDİGELEN, Abuzer/SOYKAN, İsmail Cem/AYDINALP, Yasemin/OĞUZ, Elif/ŞANDA, Onur, Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

KOÇYİĞİT, Pınar, „Tüketici Mahkemelerinin Görevi ve Yargı Yetkisi“, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

KURU, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

NIESLER, Lars, "GVG § 23 - Zuständigkeit in Zivilsachen", in Graf, Jürgen Peter (ed.), Beck'sche Online-Kommentar GVG, 7. Bası, Verlag C. H. Beck, Beck-Online, München, 2020.

OĞUZMAN, Kemal/BARLAS, Nami, Medenî Hukuk - Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar, 24. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usul Hukuku, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ÖZEKES, Muhammet, İcra ve İflâs Hukuku, 6. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.

TANRIVER, Süha, "Sulh Hukuk - Asliye Hukuk Mahkemesi Ayrımının Anlam ve Önemi Üzerine Bazı Düşünceler", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (105), 2013, s. 35 - 50.

TANRIVER, Süha, Medenî Usûl Hukuku - Cilt I, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

TOPUZ, Murat, Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, 2. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KAYA, Arslan/ERTAN NOMER, Nedret Füsün, Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

YILMAZ, Abdülhamit, "Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri", Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4 (1), 2018, s. 219 - 238.

Beck-Online, <https://beck-online.beck.de>.

Bundesgericht, <https://www.bger.ch>.

Yargıtay Karar Arama, <https://karararama.yargitay.gov.tr>.